

Ďakujem za slovo. Najprv by som asi povedal, že chcel by som poprosiť, aby ste moje slová chápali tak, že sa vyjadrujem k problému. Je veľmi dôležité skôr pochopiť, prečo je to povedané, ako niekto by si z toho zobral, niekoho by sa to dotklo, lebo ten úmysel tu nie je.

Začal som s otázkou. Kvalitné titulky pre osoby so sluchovým postihnutím? Odpoveď vám pridám. Zabudnite.

Prečo? Je pravda, že zmenil sa nám zákon, ktorý hovorí o kvalite titulkov. Zákon prestal rozlišovať otvorené a skryté titulky a menuje alebo sú preňho smerodajné titulky pre osoby so sluchovým postihnutím. T. j. to, čo ste poznali ako otvorené titulky, je pre vás nepočujúcich irelevantné, skrátka neplatí to už pre vás.

Dôležité sú titulky, ktoré sú vyrábané pre vás, aby ste mohli rozumieť televíznym reláciami a podľa možností na sto percent. Samozrejme, je to naše želanie, netvrdím, že sa to darí, ale keď sa to podarí na 99,9 percent, tak je to výborné. Alebo povedané ináč, ak ste rozumeli všetkému, tak vtedy titulky splnili svoj účel.

Dlho som rozmýšľal, ako by som čo najlepšie uviedol túto tému. Tak sa teraz chvíľku pozerajte, čo som si tu pre vás pripravil. Sú tu dva poháre. Mám tu čistú vodu. Dobrú vodu, kvalitnú vodu, kúpenú v obchode, troška to aj zasyčalo, čerstvo otváraná a nalejem do pohára.

Dáme takto asi, aby tam nebolo iba trocha.

Idem vyrábať nápoje, preto je tu pohár. Idem urobiť prvý nápoj. Mám citrón, tiež kúpený s peknou nálepkou, pravý citrón, žiadna atrapa.

Prerežem.

Vyžmýkam. Dúfam, že ten stolík nezhodím. Je trošku labilný a ja tlačím len na jeden bod. Sú tu aj kôstky. Vylejem sem.

Dobre. Už je tam citrón. Aby sme vylepšili chuť, mám tu trstinový cukor. Tiež kúpený dnes, poctivý, zavretý. Vezmem lyžičku, nešetím. Dám. Tak.

Dobre. Budem obchodník. Nebude to zadarmo. Cena je 1 EUR.

A Finlandia?

Idem k tej druhej vode. Kyselina citrónová. Je to schválený potravinársky doplnok, takže s tým sa nikto neotrávi, dáva sa do mnohých nápojov, jedál, zabezpečíme kyslosť. Spýtam sa, bude stačiť toľko? Veľa? Dáme menej.

Už je to kyslé, hej? Aby som nepokazil cukor, vezmem si druhú lyžičku. Ja som pôvodne rátal s tým, že budeme mať vyššie poháre, lyžička je dlhšia. Dáme cukor, ale len troška. Osladíme. Myslíte, že to bude sladké? Tak dáme lacnejšie umelé sladidlo. Sacharidy. Vyrobené na báze ropy. Pokiaľ sa teda nemýlim... Odniekadiaľ to chodí.

Koľko asi? Dobre. Hovorí sa, že jedna tabletká je jedna kocka cukru, tak som pridal tri.

Zamiešame.

Dobre. Budem tiež obchodník. Cena? 1 EUR. Kto si dá, resp. kto si to kúpi?

Ja si dám kvalitnejšie.

Toto. Hej? Dobre. Spravíme niečo s kvalitou tohto.

Čo to je?

Hneď uvidíte.

Ako keby som niekomu operoval žľčník.

Už to lepšie vyzerá, však? Dáte si? Viete, čo je v tom. Dáte si? Nie? Dobre. Tak ešte niečo urobíme s tou kvalitou alebo dojmom.

Ešte stále nemáte chuť?

Zavolajte deti, oni si dajú.

Skúsime posledný pokus, zlepšíme vizáž. Z toho farbiva mám žlté ruky.

Možno to aj rozprestriem.

Stále nemáte chuť?

Už je to lepšie.

Ešte mi napadlo, môžem to vylepšiť posledným zúfalým trikom. Sóda bikarbóna. Trochu sa bojím, aby som neurobil výbuch, takže budem šetriť.

Už to bublinkuje. Stále nemáte chuť? Ľad nemám. Tak to skúsime ešte ináč.

Toto? Dobre. Urobíme druhé a ešte keby niekto nechcel, ešte mu to zlacním. Mám tu ešte jednu položku, predpokladám, že nikto si nebude chcieť ničieť zdravie.

Tu máme kvalitnú citrónovú vodu. Tu máme niečo, čo keby ste ináč nevideli, ako som to chystal, možno by sa vám toto viac páčilo. Prídu schopní obchodníci a predajú viac toto a na toto sa nikto ani nepozrie a pritom toto je čisté a zdravé.

Prečo bola táto názorná ukážka? Aby ste videli, že to, čo sa tvári, že je to to isté, nie je to to isté. Lebo nedostatočná kvalifikácia nie je zárukou dobrého výsledku. Nie som odborník na nápoje, ale toto by som nikomu neradil piť. Aj keď všetky veci sú tam jedlé. To bolo odhadom.

Lebo nekvalitu často presadia (slajd).

To je aj prípad, ktorý je tu na Slovensku tak troška.

Lebo...

Takže málokto pozerá na vás nepočujúcich.

Lebo...

Keby sme zráтали, koľko som vrazil do tej žltej žbrndy, tak je to menej ako do citrónovej vody. Citronáda možno náklad 75 centov, 25 centov zisk, máme z čoho žiť. Toto? Poškodí zdravie, oni to vyrobia za facku a predajú to za to euro. To sa podarí.

Lebo...

To je veľmi dôležité.

Lebo (slajd).

Podstatne ste nepodstatný. Dôležité je, že niečo sa vyrobí, je to k dispozícii, existuje to, naplnené je to, čo chceme viac?

Od citrónovej vody k titulkom. To, čo ste videli, naozaj tu bolo veľmi zlé tvrdiť, že existuje len jeden recept na výrobu kvalitnej citrónovej vody, existuje viacero. Takisto je teda klamstvo, ak by sme tvrdili, že na výrobu kvalitných titulkov existuje jeden spôsob.

Tých spôsobov je viac. Niektoré sú náročnejšie, niektoré menej. Ďalším klamstvom by bolo, že tvrdiť, že moderné technológie nemajú pri výrobe titulkov miesto, to by bolo klamstvo. Majú. Technika ide dopredu a je to dôležité.

Ale sú moderné technológie skutočne vhodné na všetko? Tak troška tu narážam na to, čo sa ku mne dostalo a čo sa v tejto republike nejako rozbehla aktivita a vývoj. Chcel by som hovoriť alebo ukázať, že nie všetko je naozaj dobré pre kvalitnú výrobu titulkov. Ja vám teraz vezmem pomerne veľa času. Mám pre vás prichystané tri videá. Prvé video bude, niektorí ste ho už videli, je to asi minúta aj niečo. Budete vidieť náročný úsek z televízneho seriálu, vysiela sa na Markíze, ktorý urobil titulkár a nie veľmi kvalitné. Nie je to nejaké moje napomenutie alebo útok na firmu, my s tou firmou komunikujeme, ja to ukážem iba ako príklad. Takže nenadávejte na to, len sa pozrite, ako to vyzerá, keď tie titulky nie sú až také kvalitné.

Vy ktorí ste to videli prvýkrát, čo ste stihli prečítať, možno ste trochu v deji. Tí, ktorí počuli trochu zvuk, počuli, že je tam toho povedané oveľa viac, oveľa. To znamená, že tie titulky boli trochu skracované. Tento úsek má asi 1:14, teraz vás čaká trochu dlhšie video. Ak sa budete veľmi nudiť, pokúsim sa to zrýchliť, video má 15 minút. Uvidíte, ako sa vyrábali titulky. Totiž často počúvam otázku: Povedzte, ako sa vyrábajú titulky. Dokonca viem o inštitúcii, ktorá by to rada vedela. Teraz je príležitosť ukázať, ako sa urobili titulky. Priebežne sa budem snažiť dokumentovať, čo tam budete vidieť a aby ste videli, ako vyzerá výroba a posledné video bude, aby ste videli komplet výsledok, budete môcť porovnávať horné titulky s dolnými, aký je v tom rozdiel. Takže púšťam video.

Na začiatku je presne napísaný text. Tam ho vidíte na tej ľavej strane. To som tam nenatáčal práve preto, lebo by to trvalo ďalších 15 alebo 10 minút to prepísať, kde povinnosťou titulkára je presne ten text prepísať ako ho počujete. Toto je už druhá fáza,

kedy sa z toho napísaného textu spravia prvé titulky, ktoré nie sú konečné. V tejto fáze nám to počítač rozmiestni do maximálne dvoch riadkov, vidíte? A potom maximálne 36 znakov v jednom riadku. V tejto fáze titulky farbíme. Keďže pri napísanom texte dodržiame názvy postáv, viem, koľko ktorá postava povedala, podľa toho dostane farby. Jeden dostal modrú, druhý zelené, tretí bielu. Vidíte zelenú? Už je tam.

Je to proces, ktorý trvá ako jeden lusk. Potom zafarbené titulky.

Tu ale my titulkári v tomto "trávime mladost". Je to preto, lebo my si ten záznam púšťame, počúvame, ako prebiehajú dialógy a na základe toho ich upravujeme. Upravujeme syntax, vetnú skladbu, aby ste ich dostali na obraz takým spôsobom, aby ste vedeli čo najrýchlejšie prečítať, aby to malo logický celok. Nie vždy sa to darí, je to ťažké. Toto je taká stredná obťažnosť. Ale skákali si dosť veľa do rečí, takže bolo treba trošku rozlišovať a snažiť sa to, čo je dôležité, vám dať do titulkov. Preto vidíte, že časy síce pribúdajú, ja chodím v riadkoch, presúvam slová, tie slová potom keď sú v tých logických celkoch, sa pokúšam do toho obrazu, vyskoč na obraz a vymkni sa z toho obrazu. Veľakrát sa ale stane, že hovoria tak rýchlo, že titulky začnú meškať. Ja som to ešte nestihol dať všetko na obraz, čo je tam povedané. A pri našom spôsobe výroby sa snažíme, aby tam bolo skutočne všetko. Potom k jednému kráteniu, že som nejaké dve alebo tri slová musel vyhodiť, čo to nevychádza. Ale vidíte, tie titulky sa preskupujú, spájajú sa, do jedného titulku, aby sa to dalo rýchlo prečítať a aby ste veľmi rýchlo rozlíšili, kedy sa mení postava. To dosahujeme nielen farbou, ale aj pomlčkou. Je to prevzaté z beletrie, kde keď sa ukáže pomlčka, signalizuje, že hovorí iná postava. To je veľmi dôležitá vec.

Konkrétne na tomto som vlastne tie titulky veľakrát nasadil, ale keď som zistil, že už nekorešpondujú s dejom, že príliš meškajú, tak som tie časy vymazal. Uvidíte, že ako pribudli, tak znovu miznú. Preskupím ich a znova sa pokúšam nasadiť, aby ste ich mali v tom obraze v tú chvíľu alebo jemne tesne za tým alebo tesne predtým, to sú ale sekundové veci, keď sa to povie. A to je vlastne dôležitý pokyn, titulky musia korešpondovať s dejom. Nesmú moc utekať dopredu, nesmú byť veľmi vzadu a musia byť na obraze taký čas, aby ste ich stihli prečítať.

Hovoril som o zákone. Súčasťou zákona je vykonávací predpis, ktorý hovorí o kvalite titulkov, čo tam všetko má byť. Všetko je tam dané z praxe. Pôvodne v návrhu bolo aj určovať čas, koľko by mal byť koľkoriadkový titulok na obraze, návrh bol jednoriadkový tri sekundy, dvojriadkový štyri sekundy, nato sa televízie veľmi ozývali, že to nevedia zmerať. A keďže som sedel v tej komisii, tak som povedal, že stačí mať dobrý softvér a bude to veľmi ľahko merateľné, lebo tu viem o tých časoch, koľko ten titulok má byť na obraze.

A pozrite sa, tie titulky pod dve sekundy nejdú žiadne, aj keď sú dvojriadkové, pod dve nejdú žiadne. Je to trápenie, ale my pri tom sedíme a tie titulky takto vyrábame len kvôli tomu, aby boli dobré. Vidíte, že sa to tam motá, ja to skrátim a uvidíte výsledok.

Čo poviete?

Tie spodné boli lepšie.

Bolo tam aj toho viac, však? Lebo aj viac povedali. Nie som proti technológii

speech-to-text, ktorá sa vyrába na Technickej univerzite v Košiciach, že pomocou hlasového hovorcu sa titulky prevedú na písanú formu. V podstate v ČR to funguje už dávno, Západočeská univerzita v Plzni to už nejaký čas používa na relácie ako "Otázniky Václava Moravce", také tie ženské relácie "Sama doma", prípadne prenosy z parlamentu, športové... Žiaľ, stretol som sa s názorom tu v SR, že tá technológia nás má nahradiť aj v tejto veci, dokonca bola oznámená RTVS, ktorí nad týmto veľmi uvažujú. To, čo ste videli, tak trochu ukazuje, čo všetko treba stroj naučiť, aby tie titulky boli také. Keď som sa rozprával s pánom docentom Mullerom z Plzenskej univerzity, on mi to vysvetľoval, že oni sa o toto pokúšali a ten výsledok bol vždy rozporuplný. To znamená, že nebolo to veľmi vhodné na takéto typy, ako ste tu videli - filmy, seriály atď. Trochu sa obávam, že marketing bude tak trochu pretláčať toto, aby sa zachovala moderná technika, ale bude sa zabúdať na toto, aby tieto veci boli robené kvalitne a pre vás. Toľko som mal asi na srdci.

Ďakujem vám veľmi pekne za to, že ste nám pripravili nápoje. Máte otázky? Môžete sem prísť.

Mám tri otázky. Prvá súvisí s kvalitou titulkov. Na ministerstve keď sa robil ten zákon, žiadali sme kvalitu, nie percentá. Ohľadom kvality, spýtam sa, už je to v zákone. Prečo ste netlačili, aby aj to sledovanie času bolo zakomponované do zákona? Rýchlosť, čas.

Čas. Bol zakomponovaný, ale súkromné televízie sa voči tomu dosť ohradzovali, že to nemajú ako vysledovať. Boli tam také komentáre, že je to odpusti mi to slovo "buzerácia". RTVS s týmto problém nemá, lebo my pre nich robíme titulky už asi 10 rokov. A ten spôsob výroby síce napreduje, ale stále je rovnaký, stále sa s tým takto babreme. Preto RTVS s tým až taký problém nemá, ostatné áno. Ale vyjadrovali sa k tomu ľudia, ktorí berú titulky ako že sa s nimi musia zaoberať, ale veľmi do výroby nevidia. Takže je tá debata potom veľmi ťažká. Ale keďže sa prijal zákon, TV by mali brať do úvahy, aby výroba bola poriadna a zobrať aj odborníkov.

Samozrejme, snažili sme sa to všetko zakomponovať do zákona, ale zákon hovorí jednu vec a Rada pre vysielanie a retransmisiu, tam sú nejaké veci, ktoré nepozerajú na prísnu kontrolu. Trochu je tam medzi nimi politika aj nejaká diera a stáva sa, že niekedy nie sú tie pokuty také, aké by mali byť za tie nesplnené veci a pamätám si, že sme diskutovali s TV JOJ, reagovali: "Farebné titulky? Zelené?" Základné sú štyri farby a oni že stačia jednofarebné titulky. My sme vraveli, že potrebujeme vedieť, kedy kto rozpráva. Boli znechutení, že sa im to nechce. Ale my sme chceli mať tiež zážitok z filmu, že vieme, že tam prebieha dialóg, nechceli sme ten text mať bez emócií, sme sa tam dosť vadili.

V zákone ak štátna televízia to akceptuje, sú to štátne peniaze, ale súkromná televízia je znechutená, lebo vynakladá vlastné finančné prostriedky, takže štát by mal zabezpečiť kompenzáciu a uhradiť rozdiel, aby nám aj súkromné televízie poskytli dobre spravené titulky.

V podstate k tomu, čo by štát mal urobiť alebo nie, sa nechcem veľmi vyjadrovať. Ja som tú za tú kvalitu a výrobu. Niektorí ma obviňujú, že dochádza ku konflikte záujmov, lebo pretláčam sám seba.

Ja som tie titulky poňal ako svoj, proste kus mňa. Naučili ma to Česi, p. Strnadová a p. Koplík a spolu s p. Bartalovou sme to chápali, dávali sme to do výroby. Preto je to trochu

naša srdcovka, aby to bolo kvalitné. Nechcem odporúčať veľmi televíziám, čo by mali robiť. Ale keď TV JOJ povedala, že zafarbiť titulky sú vyššie náklady, tak hovorím, asi ako keď to trvá päť sekúnd. Mňa len mrzí, že ťažký rozhovor so súkromnými televíziami, boli sme sa ponúknuť, ale kvôli tomuto, kvôli tej "žltej vode" nás neprijali.

Keby to štát zaplatil tú výrobu, či by takáto cesta nebola schodná?

Môj názor - tie televízie trochu potrebujú, aby ich sledovali všetci, vrátane nepočujúcich. Dajme tomu, že majú príjmy z reklamy. Ale aj nepočujúci je človek. Mohlo by sa napr. urobiť to, že by televízie vysielali bez zvuku a štát by prispieval na zvuk, aby to aj počujúci počuli. Aká je to filozofia? Vy takisto nepočujúci máte rovnaké práva ako počujúci. Takže možno je to fakt aj vecou televízie, aby sa nebáli zainvestovať. Nie sú to veľké peniaze, oni tvrdia, že sú obrovské, ale nie sú.

Ospravedlňte ma. Je to veľmi dôležitá informácia, nepočujúci musíme bojovať, štrajkovať, postaviť sa voči tomu, písať, že chceme mať kvalitnejšie titulky, ukázať politikom, že je v nás sila, že nemáme to, čo potrebujeme, aby ste aj vy boli podporení a mali chuť do práce a my aby sme mali kvalitné titulky a potom aby sa nám dostali finančné prostriedky, aby bola cesta k zlepšeniu.

Neviem, ako by sme tomu mohli pomôcť. Zjednotiť sa, dohodnúť sa na nejakom termíne, aby sme prišli pred Úrad vlády, aby nás uznali konečne. Ja to chcem, ja to spravím aj zadarmo, mám pre to srdce.

Samozrejme, bol by som rád, keby sme štrajkovali. Vidím, že sú tu aj pedagógovia aj iné skupiny, ktoré štrajkovali. Ale výsledok všetkých štrajkov? Pozrime sa... Možno sa trošku podarilo zvýšenie platu, ale chcem sa spýtať - viete, čo to znamená koncesionársky poplatok? Boli by ste ochotní polovicu zaplatiť? Ruky hore, kto áno.

Ešte jednu informáciu. Bol som v RTVS a dostal som otázku, čo si myslím o koncesionárskych poplatkoch. Viem, že všetkým nám lezie na nervy, keď máme platiť. Je to veľmi ťažké. Ale RTVS v tomto prípade podporujem túto ich myšlienku, ale prečo? 1. Keď sa zvýšia koncesionárske poplatky, bude tretí kanál, nielen športový, ale aj dokumenty. Keď si všimnete RTVS, vysielanie sa skvalitňuje. To nehovorím o tom, že budeme mať ďalší tretí kanál, teraz bolo strašne veľa repríz, ale je to v hre. Zvážte, či by sa toto neoplatilo podporiť, lebo je to pre vás. Nie som agent RTVS? Ale budem radšej, zaplatím viac, len teraz je tam to vedenie, ktoré sa snaží tieto veci brať vážne, nekradnúť a dávať ich do výroby. Zvážte, či by sa fakt neoplatilo pomôcť, že oni budú mať ten pocit, že nielen tu len skupina, ktorá chce len ťahať, ale rozumie, že treba niečo spraviť, aby tu bolo lepšie.

Ďalšia otázka.

Ahojte. Už tu stojím druhýkrát. Bola som na dovolenke v Thajsku a tam sme sa čudovali. Je to veľmi podobný štát, sme na tom oveľa lepšie a tam všetky programy sú otitulkované. Všade, asi 50 programov sme prepínali a tam to bola úplne povinnosť. Čudujem sa, ako je to možné, keď taký chudobný štát má pre nepočujúcich lepší život ako my tu. My tu nemáme také podmienky ako oni majú. Je to tam úplná povinnosť. Bola veľká škoda, že som tomu posunkovaniu nič nerozumela a je to smutné, že u nás len RTVS robí titulky, ako má. Prosím, vyjadrite sa.

Budem veľmi stručný, lebo Roman už sleduje čas. Viete, výroba titulkov je ešte dokonca v iných štátoch dostávajú titulkári viac. Trúfnem si povedať, že oproti nášmu ohodnoteniu 5 až 7x viac. Vždy sme v TV povedali, že viac nechceme, ale za menej ísť nemôžeme, lebo by sme tých ľudí nezaplatili za to, čo ste videli tam. Thajsko má asi vymyslený ten systém, že tí ľudia sú motivovaní na to, aby to vedeli a stíhali vyrobiť a aby to aj bolo dobré a čitateľné. Myslím, že keď sa takýto prístup osvojí aj tu, tak sa príde na to, že to až toľko nestojí a môže byť pokryté takmer všetko. Keď niekto z toho bude robiť tvrdý biznis, tak to tak aj dopadne - vyletí, ale aj padne dole. Keď niečo bude stabilné, myslím, že to má šancu fungovať stále.

Môžem ja? Nerozumiem jednej veci. Keď TV nemá dosť peňazí, ako je možné, že Duel vedia vyplatiť, v rôznych súťažiach vedia vyplatiť a nevedia vyplatiť...?

Mal som známych, ktorí boli v 5 proti 5 a čakali v tom čase, to už bolo asi 6 rokov dozadu minimálne. Čakali na tie peniaze asi pol roka. Takže ťažko povedať, bolo aj iné vedenie, teraz aj RTVS nabrala správny smer, aj keď môže mať výhrady, čo sa tam deje, ale to, čo začal robiť pán riaditeľ Mika, nie je zlé. A s tým sa už stretáme piaty rok. Nebolo to jednoduché, my sme sa s ním aj stretli, lebo chcel s nami skončiť, lebo chcel dať 25 zamestnancov ako titulkovacie stredisko. My sme ho presvedčili, poprosili, aby sme mohli zostať a on sa pýtal, akú pridanú hodnotu dáme my. Lebo aj cenu sme ujednali, lebo by to urobilo problém, ale akú dáme pridanú hodnotu. Vieme urobiť titulky doslova a dopísmena z večera na deň. Je tu titulkár, ktorý tam píše Jaro Zigo a ten veľmi dobre pozná, čo je to vyrábať titulky na poslednú chvíľu. Vieme odovzdať titulky na veľký film asi za 8 hodín vrátane písania. Aj keď titulky idú zle a dostane sa to skoro, okamžite riešime problém, ak sú to naše titulky. Lebo napr. Duel a 5 proti 5 nevyrábame. Ale Správna Agáta či Horskí záchranári sú naše, to riešime operatívne.

Neštartuje to od druhej minúty ale od nuly, potom to štartuje neskoro, takže toto vieme rýchlo riešiť. Preto vás chceme poprosiť, je tu p. Bartalová aj ja, na naše maily sa dostanete, ak nie, tak sa pýtajte. Vieme, čo je v našich silách zariadiť, aby to bolo dobré.

Poslednú otázku.

Chcela by som poprosiť, aj krátku odpoveď.

Napr. v kine keď si zakúpim CD alebo DVD, nemôže si ich aj JOJ z toho archívu požičať otitulkované?

Žiaľ, nie.

Zdá sa mi to jednoduchšia cesta, ak je to už raz otitulkované.

Je to trochu aj technický problém. Rýchlo odpoviem, na DVD môže byť na jednom riadku 42, TV technika zvládne 37. Potom by sa nezobrazovali titulky správne. Takže aj preto je to trochu problém.

Takže ďakujem veľmi pekne.